

PREZENTACJE

Jubileusz Księdza Profesora Ludwika Piechnika

W 1995 roku obchodziliśmy 75 rocznicę urodzin wybitnego historyka wychowania Księdza Profesora Ludwika Piechnika. Jest to postać szczególnie bliska wszystkim zajmującym się dziejami wychowania okresu staropolskiego.

Ksiądz Ludwik Piechnik urodził się 9 VIII 1920 w Krzesławicach koło Myślenic. W 1938 wstąpił do zakonu jezuitów. Studiował filozofię i teologię oraz pedagogikę na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1949-1952. Doktorat uzyskał 16 III 1962 roku na podstawie pracy „Początki Akademii Wileńskiej” (promotor Jan Hulewicz). W 1990 roku uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Prefekt kleryków w Krakowie w latach 1957-64, profesor pedagogiki na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego i na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W latach 1966-72 dyrektor Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie. Superior w Krakowie (Przegorzały) 1971-84 i Domu Kuznowicza od 1992. Jest autorem wielu rozpraw naukowych, głównie z zakresu historii szkolnictwa jezuickiego, w tym czterotomowych „Dziejów Akademii Wileńskiej” (1983-1990).

Spragniony gruntownej wiedzy o dokonaniach Towarzystwa Jezusowego w Polsce w dziedzinie naukowo-wychowawczej, znajdzie ją w dorobku pisarskim o. Ludwika Piechnika. Monumentalna, 1144 stronicowa monografia: „Dzieje Akademii Wileńskiej” oraz 26 pomniej-

szych prac, o łącznej objętości 767 stronik druku, rozrzuconych w wielu czasopismach¹ oraz w wydawnictwach zbiorowych² dają całościowy obraz nauczania jezuickiego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Przerażony ogromem czekającej go lektury, po przeczytaniu Piechnikowych opracowań, przekona się, że warto było brać do ręki poszczególne woluminy, kryjące, pod postacią zadrukowanych stron, prawdę o wielkich dziełach Bożych, które zrodziły się ze zrozumienia czym jest służba Chrystusowi w Ludzie Bożym pod sztandarem Krzyża i przewodnictwem papieża.

Dorobek naukowy Piechnika oparty jest na nieopublikowanych, rękopiśmiennych materiałach archiwalnych. Są to zawsze nowatorskie opracowania tematów, których daremnie szukać w innej literaturze. Dla poparcia własnego osądu cytuję poniżej dwie wypowiedzi na temat dzieła o. Piechnika o Akademii Wileńskiej.

Roman Plefkaitis, Litwin, profesor Uniwersytetu Wileńskiego napisał: „Wnikliwie studiowałem rozprawę ks. Piechnika i wyciągnąłem z niej oczywisty wniosek: w tym studium jest to, co mi potrzebne dla własnych badań, a wcześniejsze prace historyków nad początkami Uniwersytetu Wileńskiego są niedokładne i przygotowane powierzchownie [...]. Studium Piechnika jest przykładem, jak wiele może osiągnąć historyk oświaty mający dobre przygotowanie do badań [...]. Praca Piechnika jest oparta na solidnym fundamencie empirycznym”³.

¹ „Nasza Przeszłość”, „Studia Warmińskie”, „Studia Theologica Varsoviensia”, „Collectanea Theologica”, „Roczniki Humanistyczne”, „Analecta Cracoviensia”, „Studia Teologiczne”, „Horyzonty Wiary”, „Kalendarz Serca Jezusowego”, „Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie”.

² *Dzieje teologii katolickiej w Polsce* (Lublin 1975), *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII i XIX w.* (Wrocław 1977), *Dzieje Lubelszczyzny* (1989), *Jezuici, a kultura polska* (1993).

³ R. Plefkaitis, *Opracowanie dziejów dawnego Uniwersytetu Wileńskiego*, „Nasza Przeszłość” 79 (1993), s. 373-378.

I wtóre świadectwo, tym razem historyka polskiego: „Praca prof. L. Piechnika, w wielu wypadkach odkrywca i posuwająca naprzód badania nad szkolnictwem jezuickim i nad Akademią Wileńską w szczególności, stanie się zapewne również cennym punktem wyjścia dla innych badaczy, pragnących zająć się historią

wychowania w Polsce i na Litwie [...]. Dzieło Piechnika daje świadectwo ogromnego wkładu jezuitów do kultury umysłowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów [...]. Dzieło zmusza do realizacji wielu obiegowych poglądów na temat roli jezuitów w dziejach naszej kultury”⁴.

Stanisław Obirek SI

⁴ J. Woź, *Pogadanki historyczne*, Kraków 1991, n. 126: 123-126.

Bibliografia prac Ks. Prof. Ludwika Piechnika SJ

1958

1. *Gimnazjum w Braniewie w XVI w. Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce*, Nasza Przeszość 7 (1958), s. 5-72.

1959

2. *Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI*, Nasza Przeszość, 10 (1959), s. 159-175.

1964

3. *Jezuici a seminarium diecezjalne w Kaliszu (1593-1620)*, Nasza Przeszość, 20 (1964), s. 113-147.

1968

4. *Starania biskupów warmińskich i jezuitów polskich o przekształcenie kolegium w Braniewie na uniwersytet*, Studia Warmińskie, 5 (1968), s. 67-76.

5. *Konkwit szlachecki w Braniewie (1565-1600)*, Studia Warmińskie, 5 (1968), s. 89-98.

1969

6. *Działalność jezuitów na polu szkolnictwa w Poznaniu*, Nasza Przeszość, 30 (1969), s. 171-210.

1970

7. *Seminarium diecezjalne w Sandomierzu (1635-1773)*, Studia Theologica Varsoviensia, 8 (1970), s. 159-229.

1971

8. *Jezuickie Collegium Nobilium w Warszawie (1752-1777)*, Nasza Przeszość, 35 (1971), s. 115-152.

9. *Studium matematyczne i projekt Akademii Wojskowej Bartłomieja Wąsowskiego*, Nasza Przeszość, 36 (1971), s. 175-187.

1973

10. *Accademia Romana*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 51.

11. *Accademia degli Arcadi*. Tamże, kol. 51-52.

12. *Accademia di Santa Cecilia*. Tamże, kol. 52.

13. *Dochtorowicz Fabian SJ*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1973, kol. 1-2.

14. *Początki Akademii Wileńskiej (1569-1600)*, Nasza Przeszość, 40 (1973), s. 5-173.

1975

15. *Akademie i uczelnie jezuickie*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2, cz. 2, Lublin 1975, s. 51-101.

1976

16. *Nowe elementy wniesione przez jezuitów do szkolnictwa polskiego w XVI wieku*, *Collectanea Theologica*, 1 (1976), s. 67-7.

17. *Jezuickie seminaria diecezjalne w Polsce (1564-1773)*, *Collectanea Theologica*, 46 (1976), s. 45-69.

18. *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976. Hasło: *Celtes Konrad*, kol. 1416.

1977

19. *Rzut oka na powstanie, rozwój i likwidację jezuickiego Collegium Nobilium w Wilnie*, w: *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII i XIX w. Księga Ofiarowana Janowi Hulewiczowi*, Wrocław 1977, s. 81-96.

20. *Przemiany w szkolnictwie jezuickim w Polsce XVIII wieku*, Roczniki Humanistyczne, 2 (1977), s. 31-61.

1978

21. *Olizarowski Aron Aleksander*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, 23 (1978), s. 822-823.

1979

22. *Olszewski Jakub*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, 24 (1979), s. 21-22.

23. *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979. Hasło: *Chevalier Jan*, kol. 144.

1981

24. *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego, t. 1, Warszawa 1981. Hasła: *Chądzyński Jan*, s. 280-281; *Elger Jerzy*, s. 443-444; *Faunt Artur Wawrzyniec*, s. 455-457; *Ginkiewicz Michał*, s. 526-527; *Gruźewski Jan*, s. 583-584.

1982

25. *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego, t. 2, Warszawa 1982. Hasła: *Klinger Piotr*, s. 288; *Kojalowicz Wijuk Kazimierz*, s. 317-318; *Lauksmin Zygmunt*, s. 498-500.

26. *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego, t. 3, Warszawa 1982. Hasła: *Ortiz Jakub*, s. 264-265; *Rabb Justus*, s. 472-473; *Radziwiński Adrian*, s. 482-483; *Rostoga Tomasz*, s. 508; *Roth Michał*, s. 511; *Rywocki Jan*, s. 543-545.

27. *Zakony w archidiecezji krakowskiej za rządów Adama Stefana Sapiechy*, w: *Księga Sapieżyńska*, t. 1, Kraków 1982, s. 339-368.

1983

28. *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600-1655*, Rzym 1983, s. 313. *Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 2.

29. *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego, t. 4, Warszawa 1983. Hasła: *Schönhoff Grzegorz*, s. 29; *Sokulski Stanisław*, s. 137-138; *Soxo de Benedykt*, s. 160-161; *Stefanowski Hieronim*, s. 206-207; *Szafarzyński Jakub*, s. 244-245; *Szrubowski Franciszek*, s. 284-285; *Szyrwid Konstanty*, s. 294-295; *Śmiglecki Marcin*, s. 306-309; *Tobolski Wojciech*, s. 330-331; *Tolgsdorf Erdmann*, s.

331-332; *Tołoczko Józef*, s. 332; *Tylkowski Wojciech*, s. 425-426; *Zahuski Łukasz*, s. 525-526.

1984

30. *Początki Akademii Wileńskiej (1569-1599)*, Rzym 1984, s. 263 (*Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 1).

31. *Seminarium diecezjalne w Poznaniu w latach 1564-1614*, *Nasza Przeszołość*, 61 (1984), s. 93-109.

1987-1988

32. *Próby odnowy Akademii Wileńskiej po klęskach potopu i okres kryzysu 1655-1730*, Rzym 1987, s. 261 (*Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 3).

33. *Związki kulturalne dawnej Akademii Wileńskiej z Zachodem w latach 1570-1773*, *Analecta Cracoviensia*, 19 (1987), s. 343-362.

34. *Seminaria duchowne w (archi)diecezji wileńskiej do 1939 r.*, *Studia Teologiczne*, Białystok, Drohiczyn, Łomża, 5-6 (1987-1988), s. 201-231.

1989

35. *L'attività di Lorenzo Maggio nell'ambito dell'istruzione pubblica in Polonia*, w: *Studi offerti a Jan Władysław Woś*, Firenze 1989, s. 45.

36. *Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVIII wieku*, *Dzieje Lubelszczyzny*, 6 (1989), s. 75-96.

37. *Franciszek Ksawery św.*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 453-454.

38. *Gabrielli Giovanni Maria OCR*. Tamże, kol. 796.

39. *Garet Jean CRSA*. Tamże, kol. 868-869.

40. *Gener Juan Bautista SJ*. Tamże, kol. 943.

1990

41. *Odrodzenie Akademii Wileńskiej 1730-1773*, Rzym 1990, s. 307 (*Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 4).

42. *Szkoły jezuickie w Polsce w latach 1564-1773*, *Horyzonty Wiary*, 3 (1990), s. 69-80.

1991-1992

43. *Trójgłos o jezuickim wychowaniu*, *Kalendarz Serca Jezusowego*, (1991), s. 88-97.

44. *Podstawy pedagogiki chrześcijańskiej*, Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie 1991-1992, s. 72-74.

45. *Wykłady Jana Kormana na Katedrze Polityki Uniwersytetu Wileńskiego*, Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie 1991-1992, s. 267-275.

46. *Działalność jezuitów polskich na polu szkolnictwa (1565-1773)*, w: *Jezuici a kultura polska*, Kraków 1993, s. 243-259.

47. *Zapis wykładów na katedrze polityki profesora Akademii Wileńskiej Jana Kormana*, *Horizonty Wiary*, 16 (1993), s. 70-77.

Historia wychowania w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie

W bieżącym roku mija 12 lat od utworzenia Zakładu Historii Oświaty i Wychowania w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Jednak początek działalności naukowej i dydaktycznej z zakresu historii wychowania jest związany z powstaniem Zakładu Andragogiki i Historii Wychowania (1981 r.) wchodzącego w skład Instytutu Pedagogiki i Psychologii, a od 1986 roku Instytutu Pedagogiki. Kierownikiem Zakładu był dr Andrzej Janczur. Wcześniej przedmiot ten był realizowany przez pracowników Katedry Pedagogiki, natomiast w zakresie badań naukowych dominowały prace indywidualne związane głównie z uzyskaniem stopni naukowych. Dalsze zmiany organizacyjne, tj. powołanie Zakładu Historii Oświaty i Wychowania (1984 r.) przyczyniły się do rozwinięcia planowej działalności naukowej w tym zakresie. Kierownictwo Zakładu powierzono doc. dr hab. Andrzejowi Meissnerowi.

W ciągu 12 lat funkcjonowania Zakładu zespół historyków wychowania powiększał się, a jego pracownicy zdobywali stopni naukowe. Obecnie Zakład liczy 8 pracowników: 2 profesorów (A. Meissner, Czesław Majorek), 5 doktorów (Adam Horbowski, Czesław Płaza, Jerzy Potoczny, Kazimierz Szmyd i Władysława Szulakiewicz) oraz 1 magistra (Adam Krzanowski).

Do najważniejszych przedsięwzięć naukowych zrealizowanych w tym okresie należy zaliczyć organizację konferencji naukowych. Pierwsza z nich nt. „Stan i potrzeby badań nad dziejami oświaty w Galicji” odbyła się w 1986 r. W 1989 r. ukazały się materiały pokonferencyjne pt. „Z dziejów oświaty w Galicji” pod red. A. Meissnera. Pracownicy Zakładu uczestniczyli

także w międzynarodowej konferencji zorganizowanej w WSP w Rzeszowie nt. „Galicja i jej dziedzictwo” (1992 r.), z której materiały zostały opublikowane w 3 tomie serii wydawniczej „Galicja i jej dziedzictwo” (zatytułowanym „Nauka i oświata”, Rzeszów 1995). Kolejną inicjatywą naukową była międzynarodowa sesja poświęcona „Myśli edukacyjnej w Galicji” (1995 r.). Również dorobek tej ostatniej zostanie wydany w odrębnym tomie pod redakcją A. Meissnera i Cz. Majoraka.

Działalność badawcza pracowników Zakładu obejmuje dzieje oświaty i myśli pedagogicznej XIX i XX wieku. W obrębie jednak tak szeroko pojętej problematyki można wyodrębnić kilka szczegółowych zagadnień, będących przedmiotem zainteresowań poszczególnych badaczy. M.in. będą to:

- dzieje oświaty i myśli pedagogicznej w Galicji, nad którymi pracują A. Meissner, J. Potoczny, W. Szulakiewicz;
- historia oświaty dorosłych, którą zajmują się A. Horbowski i J. Potoczny;
- dzieje organizacji oświatowych pozostające w kręgu zainteresowań Cz. Płazy i A. Krzanowskiego;
- historia myśli pedagogicznej w II Rzeczypospolitej, nad którą skupiają się K. Szmyd i W. Szulakiewicz;
- oświata i szkolnictwo po II wojnie światowej, którą badają A. Meissner i A. Horbowski.

Dorobek naukowy w obrębie wymienionej problematyki badawczej jest znaczny i nie sposób go przedstawić w niniejszej publikacji. Warto jednak podkreślić, iż obecnie można